

De stand van de sterren

Wilt u op de hoogte worden gehouden van de boeken van uitgeverij Artemis & co? Meldt u zich dan aan voor de nieuwsbrief via onze website www.uitgeverijartemis.nl

AMY BRILL

*

De stand van de sterren

Vertaald door Paul Bruijn

Artemis & co

ISBN 978 90 472 0429 9

© 2013 Amy Brill

© 2013 Nederlandse vertaling Artemis & co,
Amsterdam en Paul Bruijn

Oorspronkelijke titel *The Movement of Stars*
Oorspronkelijke uitgever Riverhead Books,
a member of Penguin Group (USA) Inc.

Omslagontwerp Janine Jansen

Omslagillustratie © Sara Helwe/Trevillion Images

Foto auteur © Christina Paige

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers n.v., Antwerpen

Voor mijn familie

Geest komt voornamelijk voort uit de kometen en is ontegenzegglijk het kleinste maar subtielste en nuttigste deeltje van onze lucht, en zo noodzakelijk om het leven van alles om ons heen in stand te houden.

- Isaac Newton

Een grote ziel biedt kracht om te leven, en kracht om te denken.

- Ralph Waldo Emerson

Een

*

APRIL 1845

Nantucket

Dradenkruis

In het schemerdonker van het kleine kamertje boven in het huis boog Hannah zich over haar aantekenboek en kon het laatste gedeelte van haar notitie nog net op de laatste regels van de pagina kwijt:

03.04 uur, 12 ma 4, 1845, schreef ze. Neveligheid rondom Antares niet opgelost. Object waargenomen op 22 graden noord niet opnieuw verschenen. Verdere observatie onmogelijk door wolken.

Om haar falen nog eens te benadrukken begon de kaars bij haar elleboog te sputteren en doofde. Even zat Hannah in het donker en voelde ze de aandrang om de kaars door de kamer te smijten, en ze deed haar ogen dicht. Het bedwingen van haar emoties had net zozeer deel uitgemaakt van haar opleiding als staartdelen en vermenigvuldigen. De afgelopen twintig jaar had ze nergens mee gegooid, had ze niet gestampt of in het openbaar gehuild. Maar nu, vierentwintig jaar oud, ongetrouwd, vroeg ze zich soms af of ze wel in staat was om ergens anders diepere gevoelens voor te koesteren dan voor wat ze zag – of niet zag – aan de nachthemel.

Alleen na zonsondergang, op de kleine dakveranda, stond ze zichzelf toe dat ze enthousiast werd van iets nieuws dat tussen de hemellichamen twinkelde, of zich verbaasde over hun majestieuslijke orde. Zelfs het verpletterende gevoel van verslagenheid op nachten zoals deze, wanneer de elementen of haar instrumenten de prachtige mys-

teriën boven haar hoofd verduisterden, deed haar meer dan alles wat er bij daglicht gebeurde.

Ze had gehoopt de nevel waar te nemen die ze de nacht ervoor had gezien, vlak bij de Kattenogen in de staart van de Schorpioen. Een flets oplichtend gebied als een zwevende wolk met twee duidelijke banden, de ene donkerder dan de andere, die als fluwelen linten van noord naar zuid door de neveligheid waren geregen. Aan de zuidoostelijke rand van de ene band had Hannah een heldere mist waargenomen die aan één kant wat waziger leek. Toen ze dat zag had ze zich een onderzoeker gevoeld op het uiterste randje van de Nieuwe Wereld, voor wie de sluier van kansen en mogelijkheden opeens dun genoeg was om er met een heel klein ademtochtje doorheen te prikken.

Het kon eigenlijk geen komeet zijn, maar als ze het niet nog een keer zag, zou ze het ook niet te weten komen. Zodra het donker werd, had ze een nieuwe kaarsstomp gepakt en was ze de trap op gierend naar de houten dakveranda. Maar de hemel was zwaarbewolkt. Hannah slaakte een diepe zucht van teleurstelling en leunend op de reling keek ze naar de wolken die boven haar voortjoegen.

Sinds haar vader een baan had bij de bank waardoor hij lange tijd van huis was, verrichtte Hannah in haar eentje de nachtelijke waarnemingen die haar familie deed om de chronometers te kunnen ijken die walvisvaarders meenamen om op zee de tijd bij te houden. Ook voerde ze op elke klok van de vloot de noodzakelijke correcties uit wanneer het schip in de haven lag. Bovendien deed ze het huishouden, hield de boeken bij en betaalde de jongens die werkten op het boerderijtje van de familie Price zo'n twee kilometer ten oosten van Town, ook al was dat een vaste verliespost. Verder had ze nog haar eigen baan als jongste bibliothecaresse op het Nantucket Athenaeum, waarvan ze aan het eind van de dag altijd met brandende ogen thuiskwam in een leeg huis om daarna enkele uren vanaf hun kleine dakveranda de hemel te observeren.

Niet-eilanders noemden zo'n uitkijkpost cynisch een 'weduweveranda', bedoeld voor de vrouwen van Nantucket en vergelijkbare plaatsen die zich overdag naar een vroege dood werkten en 's nachts stonden uit te kijken of hun man al terugkeerde van de walvisvangst in verre wateren. Maar Hannah wist dat de meeste vrouwen wier

man op een walvischip zat weinig tijd of zin hadden om op het dak ergens op te gaan staan wachten. Als haar tweelingbroer Edward er zou zijn, zou hij haar er fijntjes op hebben gewezen dat ze zonder te trouwen net zo'n walvisweduwe was geworden als de vrouwen met wie ze medelijden had maar op wie ze tegelijk ook neerkeek.

Maar Hannah probeerde zo weinig mogelijk zelfmedelijden te voelen. Wachten op de terugkeer van haar broer was zeker niet hetzelfde als wachten op een echtgenoot, hield ze zichzelf voor. Toch had ze twee jaar en zeven maanden elke dag aan Edward gedacht sinds hij met de walvisvaarder Regiment stilletjes bij zonsopgang was vertrokken en alleen een briefje had achtergelaten:

Koester geen wrok jegens Mary Coffey, had hij geschreven. Ze is als een gunstige wind voor je broer, ofschoon niet zulk een krachtige storm als jij. Maar Hannah kon net zomin haar oordeel wijzigen als ze het weer kon veranderen: hij was ervandoor om zich een geschikte echtgenoot te betonen voor een meisje dat zijn liefde net zomin verdiende als de reusachtige beesten die hij nu over de aardbol achternazat, hun brute lot verdienden. In zijn briefje had hij erop aangedrongen dat ze haar waarnemingen zou voortzetten en zich niet zou laten afleiden door te trouwen of les te geven of door welke andere tijdrovende vrouwenaangelegenheid dan ook. Maar hij had daar niet bij gezegd hoe ze dan wel verder moest leven zonder haar enige broer, vriend en vertrouweling.

Na tien minuten had Hannah zich neergelegd bij de weersomstandigheden en was ze weer naar beneden gegaan. Was haar vader er maar. Ze had gehoopt dat ze hem het gebroken dradenkruis kon laten zien dat ze de week ervoor nog had gerepareerd met een plakkerig vezeltje van een cocon, omdat ze wist dat hij haar vindingrijke en tevens goedkope oplossing zou hebben gewaardeerd. Door het belangrijke, kwetsbare stukje draad zelf te repareren spaarde ze de kosten uit van het inpakken van het instrument in een kist met hooi en het helemaal naar Cambridge verschepen, waar vrienden van de familie, de Bonds, het nieuwe observatorium in Harvard beheerden. Bovendien hoefde ze nu geen nacht haar waarnemingen over te slaan.

Maar het dakkamertje was leeg. Toen ze nog een kind was, was Nathaniel Price voortdurend naast haar in deze kamer of op de ve-

randa aanwezig geweest, op elk uur van de nacht, bij elk weertype. Haar eerste taak als zijn ‘assistente’ had bestaan uit het hardop de seconden tellen wanneer een ster zijn lens passeerde. Als twaalfjarige had ze die taak uiterst serieus opgevat en hij had haar een kleine stopwatch gegeven die hij had gemaakt van oude onderdelen, in een glimmende koperen kast met haar initialen erin gegraveerd. Ze was stapeldol geweest op dat klokje en toen het voorgoed ophield met tikken en niet meer gerepareerd kon worden, had ze het onder in de hutkoffer aan het voeteneind van haar bed gelegd; gewikkeld in een mousseline doekje was het een van de weinige schatten die ze bewust buiten het bereik van de ogen en handen van haar tweelingbroer hield.

Sinds Edwards vertrek had hun vader echter het kamertje boven op het huis gemeden alsof het in quarantaine was geplaatst. Nu ze alleen was, had Hannah zich op het waarnemen gestort als een godsdienstfanaat op een opwekking, maar met haar spartaanse regime van het afturen van de nachthemel had ze noch haar vaders belangstelling weer gewekt, noch iets nieuws aan de hemel ontdekt.

Eigenlijk leken haar prestaties alleen maar kleiner te worden in vergelijking met het universum dat met duizelingwekkende snelheid uitdijde. Alleen al in de afgelopen twee jaar waren de komeet van Faye en de komeet van De Vico ontdekt en waren er nog meer nevels opgelost. De parallax van een stuk of vijf vaste sterren was berekend; in Cleveland, Cambridge en Washington waren nieuwe observatoria opgericht. Dat gebeurde allemaal, maar ze maakte er geen deel van uit.

Hannah schoof de telescoop op de driepoot dicht naar haar bureau en omdat ze wel wat aanmoediging kon gebruiken, richtte ze hem op de flakkerende kaarsvlam om haar nieuwe dradenkruis te bekijken. Maar met alleen spinnenwebben en schelpen als getuige werd het vernuft van haar vondst tenietgedaan.

Als ze het oculair een paar graden had gedraaid, had ze de wereld buiten het diamantvormige raampje in de lens gekregen. Nantucket Town, van boven naar beneden: leisteentoren, treurduif, graniet, distels. Grijstinten zo hard als steen en zo zacht als een schaduw, kasseien en

kiezels, zand en as, tot zover als de olievlek bij de kades en de loodgrijze, deinende zee erachter. Achter de grote zandbank die de haven beschermde, doorboorden de dansende masten van een tiental walvisvaarders de kim; ten westen daarvan lag zestig kilometer open water tot aan de kust van New England, en zo'n vijfduizend naar de andere kant. Daartussen huisden zeventuizend zielen op haar winterige eiland, allen voor het leven omarmd door de zee. Wanneer een blokkade of een sneeuwstorm de overtocht naar het vasteland onmogelijk maakte, kwam het leven op het eiland tot stilstand: geen handel en geen nijverheid, geen hout en geen geld, geen nieuws en geen walvisolie, wat geen licht betekende.

Als ze in de ruit had gekeken, zou ze haar eigen gegolfde spiegelbeeld hebben gezien. Bijna één meter tachtig lang en zeer knokig, van kaak tot elleboog tot knie; dik gitzwart haar dat tot halverwege haar rug reikte en ondanks haar verwoede pogingen weigerde om onder haar bonnet te blijven wanneer ze de straat op ging; fijne rimpeltjes zaten rond haar grote, donkere ogen vanwege ruim tien jaar turen naar de nachthemel. In elk aspect van haar verschijning was Hannah het tegendeel van de meeste eilanders, wier sproeterige huid en lichtblauwe ogen net als hun denkbeelden en gebruiken van generatie op generatie waren doorgegeven. Toen ze Lamarcks theorieën over de evolutie had gelezen, vroeg Hannah zich af of haar eigen volk een van zijn zogenoemde eindtakken was, zo volmaakt afgestemd op het leven op hun eiland dat verdere veranderingen onmogelijk waren.

Behalve dienstbaarheid aan haar vader en uiteindelijk – spoedig – aan een echtgenoot verwachtte niemand iets van haar. Geen van hen dacht dat haar belangstelling voor de nachthemel tot een belangrijke bijdrage zou leiden, zeker niet tot de ontdekking van een nieuwe komeet – een zwerver – tussen de miljoenen vaste sterren. Niet wanneer zoveel mannen, over de hele wereld, geduldig door hun superieure instrumenten keken om allemaal hetzelfde uitspaniel af te speuren in de hoop op het ontdekken van dat ene hemelsmooie fenomeen.

Maar dit was Hannahs streven: een komeet vinden die niemand op aarde nog had gezien. Dat was meer dan waarop ze redelijkerwijs kon hopen, zonder een behoorlijk observatorium, zonder kans op

een hogere opleiding en zonder instrumenten, op de dierbare, gebutste één meter lange Dollond-telescoop en haar eigen paar ogen na. Maar telkens wanneer ze enthousiast werd bij het zien van een helder schitterende zwerver die langs haar lens schoof, hoopte ze er toch op, en ze voedde dat onredelijke gevoel door zo vaak te gaan waarnemen als ze met zo min mogelijk slaap maar kon volhouden.

Als ze de eerste ontdekker was, zou die komeet voor altijd haar naam dragen. Met de 'Komeet van Price' zou ze de prijs van de Koning van Denemarken krijgen – een gouden medaille en een mooie som geld voor iedereen, waar ook ter wereld, die een nieuwe komeet ontdekte. Telkens wanneer er weer zo'n prijs werd bekendgemaakt, werd ze enerzijds overvallen door wanhoop, maar anderzijds door een hernieuwde vastberadenheid: *Volgende keer*, fluisterde ze. *Volgende keer ben jij het*. Een podium vanaf waar ze haar werk kon voortzetten zou haar de kans geven bij te dragen aan meer dan alleen het getiktak van de klokken die overal in haar werkruimte lagen en die de walvisvaarders gidsten bij hun wereldwijde jacht.

Maar belangrijker was nog – en daar durfde ze niet te lang of te uitvoerig bij stil te staan – dat haar vader een reden zou hebben om aandacht te besteden aan hun werk zoals hij had gedaan voordat Edward de mooie geometrie van hun gezinnetje had verbroken.

De eerste keer dat ze ergens anders dan op de dakveranda naar de sterren had gekeken, waren Edward en zij niet ouder dan een jaar of vijf, zes geweest. Dat was het jaar waarin hun vader hen mee had genomen voor een nachtje kamperen. Een verweerde canvas tent en stokken, aardappelen en rollen beddengoed meezeulend wandelden ze drie kilometer over Madaket Road naar Maxcy's Pond. Haar vader had de ketel aan Hannahs rugzakje gebonden en hij moest lachen omdat die rammelde bij elke stap die ze zette, eerst op hun eigen smalle zandweggetje, langs al hun naasten. De verweerde grijze dakspanen hingen als visschubben aan de saltbox-huizen, en de net ontstoken lampen verspreidden een warm geel licht in de namiddag. Toen ze Town uit liepen, stonden de huizen steeds verder uit elkaar, omringd door boerderijen met velden waarop de maïs hoog stond, wuivend in de schemer; ergens daartussen lag het akkertje van de familie Price. Uiteindelijk waren er geen huizen meer te zien en hoorden ze in de vochtige zee-

lucht alleen nog de krekels en hun eigen voetstappen.

Het was augustus. Toen het donker werd en overal in de avondlucht vuurvliegjes oplichtten, zetten ze hun tent op. Hun magen waren gevuld met de gekookte aardappelen en onderweg geplukte bosbessen, en toen de duisternis echt inviel, nam Nathaniel de tweeling mee over een smal pad, dat uitkwam op een kleine open plek. Hij spreidde een rafelige oude deken uit en ze gingen er met z'n drieën op liggen, als spaken in een wiel, met hun hoofden tegen elkaar. De sterren fonkelden aan de hemel en terwijl de nacht donkerder werd, probeerde Hannah ze in haar geheugen te prenten, een voor een, tot dat ze allemaal wazig werden en ze eronder in slaap viel.

Met zonsopgang ging Hannah met Nathaniel oesters zoeken bij eb; stevig hield ze zijn hand vast terwijl ze door de ondiepten waadden, en hij vertelde hoe alles heette wat hun voor de voeten kwam: mossen en schaaldieren, zeewier en zilverkleurige visjes die tussen hun tenen door schoten waardoor ze lachend in de armen van haar vader sprong.

De herinnering aan zijn magere schouder tegen haar wang stemde haar vrolijk in het dakkamertje. Nathaniel was altijd haar stabiliserende factor geweest, een fontein van curiositeiten in haar kinderwereld met de harde banken in de Meeting en de gelinieerde schrijfboeken op school. Hij leek toen altijd vrolijk; vaak vroeg Hannah zich af of Edwards vertrek de laatste klap was geweest in een serie teleurstellingen die ze met eigen ogen had aanschouwd, variërend van lichamelijk tot financieel.

Ze haalde diep adem, alsof ze nog steeds de vochtige, zout doorrenkte zonsopgang uit haar jeugdherinnering kon ruiken. Dat was voldoende stimulans om haar aan het werk te zetten, ook al herinnerde de lege kamer haar eraan dat één trouwe dochter niet opweegt tegen die ene ongehoorzame zoon die naar zee was gegaan.

Tijdwaarneming

Tegen de tijd dat Hannah haar eerstedagsjurk had aangetrokken en de haard had aangestoken, was het al bijna zes uur. Ze was gewend aan nagonzende vermoeidheid, maar de ochtend die voor haar lag bood haar weinig bemoediging. Ooit had het wekelijkse ritueel van de zwigende eredienst in het Meeting House haar rust gegeven, het geruis van rokken en gesprekken die stilvielen als zand op de bodem van Miacomet Pond. Het was mooi, niet vanwege een goddelijke openbaring – niet voor haar tenminste – maar vanwege de manier waarop de uren in de harde kerkbank leken uit te rekken als zachte karamel. Het was de ideale plek geweest om na te denken, te mijmeren, weg te dromen.

Maar toen haar schoolvriendinnen trouwden of van het eiland verhuisden, was ze tegen de kerkdienst op gaan zien, en ze treuzelde bij het mengen van meel en zout voor het volkorenbrood. Als Hannah vroeg aankwam, zou iemand haar zeker de laatste roddels willen vertellen, of haar aanraden om een of andere lezing of gebeurtenis bij te wonen. Als ze laat was, zouden honderd paar ogen haar volgen terwijl ze naar haar plaats liep, en kritisch haar jurk of haar manier van doen bekijken, zich afvragend hoe haar toekomst eruit zou zien.

Net wilde ze het beslag in de pan doen toen er zacht, ritmisch werd geklopt, nog net hoorbaar boven het gesis van het vochtige brandhout. Iemand bonsde voorzichtig op de voordeur.

Toen ze opendeed, deinsde Hannah even terug. In het vage, grijze ochtendlicht stond daar een donkere man met een in een doek ge-

wikkeld pakje onder zijn arm. Een zeeman van lagere rang, concludeerde ze direct, terwijl ze hem nauwkeurig bekeek. In zijn schoenen zaten barsten wit van het zout en hoewel zijn broek en zijn trui schoon waren, waren ze niet echt geschikt voor dit weer. Ze keek naar zijn handen die het bundeltje vasthielden en vroeg zich af of hij uit Ethiopië kwam. Hij was niet zo donker als de meeste andere Afrikanen die ze had gezien – hij had meer de kleur van honing of verse melasse. Misschien was hij een Wampanoag-indiaan of Zuid-Amerikaan. Hij was even groot als Hannah, die boven bijna iedereen uitstak, wat het afwenden van haar blik lastiger maakte. Ze keek weer naar zijn handen. De tegenstelling tussen het roze van zijn nagels en het bruin van zijn huid was vreemd, net als het wit van zijn handpalmen, waarin hij het bundeltje wiegde. Ze wenste dat ze haar bonnet had opgezet.

Ze schraapte haar keel, trok haar wenkbrauwen op en vroeg, in de hoop dat hij Engels sprak: ‘Is dat een chronometer?’ Ze knikte naar het pakje in zijn handen. Het was bijna halfzeven; als ze het brood niet klaar had voor ze naar de Meeting ging, zou ze tot twaalf uur honger moeten lijden.

‘Ik klop op de deur,’ zei hij ten slotte, en hij knikte naar de brede houten voordeur alsof er iets niet aan deugde, wat ook zo was. Die moest nodig worden geleverd, net zoals de rest van het huis, en de onbruikbare deurklopper – een oude koperen kolibrif – was nog steeds kapot.

‘En ik hoorde dat gij klopte,’ zei Hannah, die koos voor de formele aanspreekvorm die bestemd was voor de ouderen, in de hoop dat ze daarmee de vreemdeling van onbestemd ras de drang tot verder commentaar op de staat van haar deur benam. Ze vond de zogenaamde zuivere aanspreekvorm van de Vrienden een geschikt middel om afstand te bewaren, ook al werd die door mensen van onder de vijftig behalve in het Meeting House of tijdens gesprekken met hun ouders nauwelijks meer gebruikt.

Ze stak haar beide handen uit naar het bundeltje dat hij vasthield; hij aarzelde even en gaf het toen aan haar.

‘Bent u getrouwd met meneer Price?’

‘Zeker niet,’ bitste ze. Toen ze hem aankeek, viel haar de ongewo-

ne kleur van zijn ogen op. Bruin noch oranje, bijna dezelfde kleur als het stuk amber dat in Cambridge op de schoorsteenmantel van de Bonds stond. Dat zag ze nog duidelijk voor zich, ook al was het bijna twintig jaar geleden sinds ze het van dichtbij had gezien, terwijl George Bond het vastgeklemd hield in zijn bleke, klamme handje. Ze ging even helemaal op in haar herinnering en Hannah kon zijn iele stemmetje bijna horen: *Je mag er wel naar kijken maar je mag er niet aankomen.* Dat is niet voor meisjes.

De doek gleed van de klok en de zachte streling langs haar handen bracht haar terug in de werkelijkheid. Ze bekeek het instrument. Het had een glanzende mahoniehouten kast en bovenop een glimmende koperen plaat. Iemand had het keurig gepoetst: PEARL stond erop. Glimlachend deed Hannah de klep omhoog, bekeek snel de wijzerplaat met de Romeinse cijfers en de wijzers op halfdrie.

‘Prachtig,’ mompelde ze. Chronometers waren prachtige instrumenten. Ze was dol op die schitterende veren, de speciale constructie waardoor op zee de tijd kon worden bijgehouden, ondanks de schommelingen en het vocht. Deze kwam uit Engeland, gemaakt door Arnold; waarschijnlijk liep hij op vijf seconden nauwkeurig.

‘Pardon?’

‘Hoe heeft hij het gedaan op de Pearl?’ vroeg Hannah, terwijl ze nauwkeurig de kast bekeek om niet weer de man aan te staren.

‘Weet ik niet,’ antwoordde hij. ‘Ik was haar laatste reis niet aan boord.’

‘Hoe hebt gij dit dan in uw bezit gekregen?’ Ze drukte de klok dicht tegen zich aan en bekeek de man nog eens, zich afvragend of ze op haar hoede moest zijn. In de loop der jaren hadden honderden kapiteins, eerste en tweede stuurmannen hun chronometer naar het huis van Price gebracht om te laten ijken, maar ze kon zich er niet een herinneren die niet blank was onder zijn door zon en wind gebruinde huid.

‘Eerste stuurman, meneer Leary, heeft hem vanmorgen aan mij gegeven om bij meneer Price af te leveren.’

‘John Leary? Bent u harpoenier?’ Te laat besefte Hannah dat ze de zuivere aanspreekvorm had laten varen.

‘Dat was ik. Nu ben ik tweede stuurman.’